

Skladba *Deliver us* z animovaného filmu Princ egyptský, analýza a její didaktické uplatnění

VLADIMÍR KOUPILOV

Summary

The article is attempting to increase the awareness of a reader regarding the issues connected to the interpretation of the opening song from the animated movie *The Prince of Egypt*. It focuses on the didactic application in choir classes in relation to the English language and arts classes. Moreover, a thorough analytical approach is taken towards the structure of the song and its syncretic relationship.

Skladba *Deliver us* (autor Stephen Schwartz) se stala jednou z nejpůsobivějších písní animovaného muzikálu *The Prince of Egypt*, jenž vznikl v roce 1998 pod režijní taktovkou Brendy Chapmanové, Steva Hicknera a Simona Wellse. Tento muzikál, který oslovuje jak dětského, tak i dospělého diváka a posluchače zároveň, nachází inspiraci v biblickém Starém zákoně a ztvárňuje strhující příběh o Mojžíšovi.

symbolizuje a evokuje monotónní otrockou práci. (Obr. 2)

Následuje změna tóniny – ve 22. taktu probíhá modulace přehodnocením do subdominantní tóniny *a moll*, která se stává novou tónikou. Harmonicky je zde ve 24. taktu zajímavá substituce dominanty sextakordem *III*. stupně, po kterém následuje *VI*. stupeň. Tento postup při poslechu působí dojmem klamného spoje. Zjednodušeně toto můžeme vyjádřit sledem následujících akordů: *T – S – II – III6 – VI – D7 – D*. (Obr. 3)

Ve 27. taktu nastupuje druhé osmitaktí, které má charakter refrénu. Tato oblast obsahuje kromě tóniky, durové i mollové dominanty také četné množství střídavých a průchodných akordů. V závěru druhé části tohoto osmitaktí dochází v 31. taktu opět k rychlé modulaci přehodnocením mimotonální dominanty k dominantě *e moll*. Z *e moll* se tedy stává tónika a harmonický plán závěru je následující: *T – S+ – S – D11 – T*. (Obr. 4) Po taktové dvojčáře dochází k přesnému opakování hlavního tématu. Tento postup je obecně známý v již zmiňované klasické sonátové formě. K harmonické změně dochází v 51. taktu, kde slyšíme septakord, postavený na *VI*. stupni. Zároveň také pozorujeme klamný spoj *D – VI*. (Obr. 5)

I. Analytický rozbor – stránka hudební

Skladba *Deliver us* je komponována tak, že se blíží sonátové formě. Začíná čtrnáctitaktovou introdukcí, kterou tvoří nápaditá melodie vedlejšího tématu. Ta je postavena na melodické *dur* v $\frac{3}{4}$ taktu. (Obr. 1)

Po zmíněné introdukci nastupuje v 19. taktu hlavní téma složené z osmitaktového předvětí a osmitaktového závětí, což je signifikantní pro již zmiňovanou sonátovou formu. Tato část je velmi hybná, dynamická, hlavní rytmus běží ostinálně a může evokovat tlukot srdce. Melodie zde ustupuje do pozadí a do popředí vystupuje rytmus a harmonie. Zajímavé je první čtyřtaktí, ve kterém je tón *e* ostinálně veden v basové figuře. Tento kompoziční postup v jednoduchém sledu akordů *T – D – D7 – T*

Při změně z 4/4 taktu na $\frac{3}{4}$ následuje introdukce k vedlejšímu tématu v tónině *C dur*, která začíná v 53. taktu a pohybuje se už v dur-melodické stupnici. Slysíme basovou prodlevu na tónu c, ve které se střídají tónická funkce se sekundakordem *II*. stupně (*c-d-f-as*). (Obr. 6)

Vedlejší téma nastupující v 61. taktu je kontrastní, klidnější a do popředí vystupuje melodie. Rytmus a harmonie ustupují naopak do pozadí. Prvních 8 taktů působí ve stylu ukolébavky svou monotónností. Melodie je známá již z úvodní introdukce, kde zněla bez harmonického doprovodu. Nyní je doprovázena střídáním *T* (*c-e-g*) – *II2* (*c-d-f-as*). (Obr. 7)

Závěť vedlejšího tématu nastupuje v 69. taktu maloterciová dominantní medianta (*as-c-es*), následuje velkoterciová subdominantní medianta (*es-g-b*), která je rozvedena do dominantního septakordu (*b-des-f-as*), zakončeno tónikou (*c-e-g*). (Obr. 8)

V 79. taktu přichází tóninový skok do *D dur* a celé vedlejší téma se opakuje. V 96. taktu nalézáme zmenšeně malý septakord na *IV*. stupni přehodnocený na dominantní funkci, po kterém následuje provedení v *C dur*. (To bohužel absentuje v zápisu klavírního výtahu). Ve filmu však můžeme toto provedení slyšet. Je zřejmé, že autor provedení vytvořil v duchu klasických vzorů. Je slyšet dramatická práce s oběma tématy, časté modulace a v neposlední řadě také rytmické úpravy předchozího hudebního materiálu.

V 97. taktu notového zápisu začíná repríza vedlejším tématem v tónině *C dur*. Po čtrnácti taktech se mění metrum a nastupuje

hlavní téma v příbuzné tónině a moll a dochází tak k tonálnímu sjednocení.

Závěrečnou codu v tónině *E dur* ve struktuře *T – alt. II2 – T – alt. II2 – T* tvoří autor na reminiscenci vedlejšího tématu. (Obr. 9)

II. Synkretický charakter skladby – text, hudba, vizuální provedení

Text a hudba skladby Deliver us spolu těsně korespondují. Sledujeme-li příběh a zároveň posloucháme-li hudební doprovod, slyšíme, kdy hudba graduje, kdy se vrací do klidných tónů – toto vše v souladu s dějovou linií příběhu včetně volby jazykových prostředků. Samotný text skladby dokresluje životní úděl porobeného lidu. Z tónů i slov pocítujeme akci, sílu, dynamiku. V celé písni se uplatňuje opakování motivů a symbolů otroctví, těžkého života, dřiny, práce a chudoby. Chudobu představuje motiv slámy, robotu pohybová verba *táhnout*, *zdvihnout*, egyptské prostředí asociují motivy písku a vody. Substantiva a verba jsou na začátku uvedena formou jednoslovných zvolací věty, jež plní funkci výzvy, apelu, vkládají do písne a celého příběhu napětí, probouzejí v posluchačích a divácích soucit s utlačovaným lidem. Těžký osud dále prezentují motivy šlehání bičem, krev na zádech otroků, jejich hořký pláč, modlitby spojené s touhou po zaslíbené zemi a motiv kříže – symboliku víry. Naléhavé prosby otroků zpívajících sborem střídá zpěv matky Mojžíše. Ten je doprovázen klidnou, tichou a něžnou melodií, kdy matka dítě utěšuje, kdy je z jejích slov cítit mateřská láska a naděje v lepší synův život. Následuje v obdobné atmosféře zpěv Mojžíšovy malé sestřičky, která mu dává do vínku bezpečí v novém životě. Zároveň

Schéma skladby Deliver Us

Introdukce	Expozice				Provedení	Repríza		
	Hlavní téma		Vedlejší téma		<i>Jenom ve filmu</i>	Vedlejší téma	část B hlavního tématu	Coda
	A	B	A	B				
	a ₁	a ₂	b ₁	b ₂				

posílá přání, aby se pro ně Mojžíš vrátil a vyvedl tak lid z otroctví.

Skladba, která obsahuje deset slok prozodického systému sylabotónického daktylotrochejského, má nepravidelný počet veršů v jednotlivých strofách. Verše jsou sestavené sdruženými, střídavými i obkročnými rýmy. Strukturu textu písně vytváří řada jazykových a literárních prostředků, které jsou v kontextu s celým hudebním i dramatickým ztvárněním.

Z řečnických figur je užívána především apostrofa, jež je v textu hojně zastoupena, dále řečnická otázka (avšak bez formálního zakončení otazníkem) a také inverze. Apostrofován je Elohim, Mojžíš a řeka, do níž matka vkládá ošatku se synem, slovy *můj dobrý, něžný synu, mé dítě, lásko, ó řeko, bratře, bratříčku*. Inverzi dokládají slova *kůží mou, písku pálivém a písničku mou*. Řečnická otázka *neslyšíš náš hořký pláč* je doplněna prosbou o pomoc v těžké chvíli. V anglické verzi nacházíme jinou řečnickou otázku, která je již zakončena otazníkem: *Do you know somewhere he can live free?*

Opakovací figury reprezentují anafora, epifora a epizeuxis. Anaforicky se opakuje výzva *spinkej*, epizeuxem apostrofa *řeko*, epiforicky prosba *vyved' nás*. Celým textem prochází opakování slovního spojení tak *vyved' nás*, které se objevuje často a v rámci jedné strofy i čtyřikrát. Tímto je doložena ona naléhavá tužba otrockého lidu najít zaslíbenou zem. Formálně i fakticky se tím potvrzuje gradace myšlenky.

Pojmenování jsou představena především básnickými přívlastky – epitetony a metaforami. Z epitetu cituji *těžká chvíle, písek pálivý, zaslíbená zem, těžký úděl, náš pán, lepší zem a vzácný náklad*. Metaforu a její typ personifikaci dokládají slovní spojení typu *vlhkou sůl nesl pot kůží mou, vem si tu písničku mou a v ní s tebou já budu plout, houpá tě proud, řeko [...] vzácný náklad máš vést*.

Symbolem spásy a ochrany podmaněného lidu se stává slovo pastýř, které je uvedeno v závěru textu písně a které značí, že

malý Mojžíš je ten, v nějž všichni vkládají svoji naději.

Český text písně napsal Eduard Krečmar. V české a anglické podobě textu písně nacházíme drobné nuance, které však od sebe tyto dvě verze nijak výrazně neoddalují a které nemění význam textu. V české formě nacházíme např. výraz *dělej*, v anglické *rychleji*, v české *krev a bič na zádech*, v anglické *píchnutí bičem na ramenu*. V české *tam, kde jsou vlny, kde menší je kříž*, v anglické *znáš to někde tam, kde může žít volný*, apod. Podle mého názoru autor české verze textu volil takové výrazy, aby dodržel význam, rýmování i frázování, aby text mohl být dobře zasazen do vokální složky hudby.

Zajímavostí je fakt, že je v originálu a posléze i v české podobě užitá hebrejšтина, a to v promluvě matky Mojžíšovy ke svému synovi. České znění je rozšířeno o promluvu dcery egyptského faraona, jež dítě pojmenovala Mojžíšem. V anglickém znění toto nenalezneme.

III. Pedagogické aspekty skladby – využití ve vyučovacích jednotkách na ZŠ, ZUŠ a středních školách

Z didaktického hlediska lze píseň zařadit do výuky nejen hudební výchovy, ale i českého a anglického jazyka, výtvarné výchovy atd. Jelikož se příběh opírá o texty Druhé knihy Mojžíšovy, Exodu, můžeme jej s žáky interpretovat především v hodinách českého jazyka, kdy lze učební látku o Bibli zahrnout do tématu hlavních vývojových období národní a světové literatury. Žáci tak mohou vyhledat příběh přímo v Bibli, porovnat jej s filmovým uměleckým zpracováním, charakterizovat jednotlivé postavy a situace apod. Mohou se například učit vyhledávat v biblických kapitolách podle zadání – př. Ex 1, 13 – 16. V hodinách výtvarné výchovy může následovat umělecké zpracování tématu libovolnou nebo učitelem danou výtvarnou technikou. V anglickém jazyce samozřejmě žáci analyzují anglický text, pracují se slovníky, porovnávají anglický text s českým překladem, učí se výslovnosti, mohou i v angličtině, stejně

jako v češtině skladbu zpívat, recitovat. Text lze též jak v češtině, tak v angličtině dramatizovat. Metod a forem práce s písní se nabízí mnoho.

Skladba je interpretována srozumitelně, angličtina zpěváků je tedy zřetelná, což se stává výhodou při učitelově výběru mezi dalšími písněmi. Text též není složitý, lze jej lehce přeložit a interpretovat, čímž se stává pro žáky dostupnější a schůdnější.

Skladbu lze využít nejen pro základní či střední školy, ale své místo může mít i na půdě základních uměleckých škol. Je ideální pro elektronické klávesové nástroje, kde dává prostor pro vlastní pojetí při interpretaci žáka, zejména při výběru zvuku, automatického doprovodu a dostupných technických prvků nástroje.

Žák si pro maximální využití notového materiálu může nahrát automatický doprovod dle akordových značek do paměti nástroje a po jeho následném spuštění zahrát klavírní výťah (part), jenž lze s drobnými úpravami – nutnými s ohledem na možnosti nástroje – použít.

Možná je i spolupráce s jinými odděleními. Např. melodie nemusí být hrána hudebním nástrojem, ale zpívána žákem či žáky pěveckého oddělení. Vznikne tak kolektivní dílo, kde se žáci učí vzájemnému naslouchání a spolupracují na vytváření společného výrazu a způsobu interpretace. Inspirovat se však mohou i žáci výtvarného či tanečního oddělení. Skladba tak může dostat i jiný rozměr jevištního zpracování.

Práce se skladbou byla úspěšně zařazena v hodinách HV devátého ročníku na Základní škole v Děčíně. V samotných vyučovacích jednotkách se pedagog nejprve zaměřil na práci s motivy a vytváření mimohudebních představ. Na základě jednotlivých motivů žáci s pomocí učitele charakterizovali jednotlivé postavy, scénérii příběhu (takty 1 – 14 a 15 – 34). Následně metodou komparace žáci odůvodnili výsledek svých představ v porovnání s celkovým uměleckým zpracováním. Z dalších částí skladby učitel dětem poskytl pouze text (v českém jazyce) a děti se pokusily pomocí metody skupinové práce

charakterizovat průběh melodie a zvolily výrazové prostředky hudby včetně výběru hudebních nástrojů. I zde proběhla komparace s celkovým pojetím autorů.

Děti spontánně se skladbou pracovaly, aktivita v celé vyučovací jednotce byla evidentní. Rozvržená práce se skladbou se projevila zejména při syntetickém závěrečném poslechu, kdy žáci poslech prožívali. Na samotný závěr bylo dětem promítnuto umělecké zpracování, které jak po stránce hudební, tak i literární i scénické mnoho dětí nadchlo.

...na každém stupni vývoje dětské představitivosti si dítě vybavuje jen to, co prošlo jeho zkušeností (zpěv, hra poslech), vnímá jen to, co je mu smyslově dostupné, prožívá jen to, co je schopné vnímat, silně prožívá vše, v čem může uplatnit svou aktivitu a fantazii.¹

Celkově skladbu hodnotím jako velice zdařilé dílo jednak po stránce hudební, jednak po stránce literární a rovněž výtvarné – scénické. Síla, dynamika a naděje, jež vyzařují z celého komplexního ztvárnění příběhu, působí na receptora emočně pozitivně a dokládají tak, jak znamenitě se s tématem tvůrci vypořádali.

„Tak uviděl Izrael velikou moc, kterou osvědčil Hospodin na Egyptu. Lid se bál Hospodina a uvěřili Hospodinu i jeho služebník Mojžíšovi.“²

Obrazová příloha

Obr. 1

Moderately slow

N.C.

p

B5

Obr. 2

Em

B/E

B7/E

sting of the whip on my shoul - der, with the salt of my sweat on my

Em

brow. —

Obr. 3

E/G# Am D Bm C/E

El - o - him, God on high, — can you hear your peo - ple cry? Help us

F E7sus4 E

now, this dark ho - ur. —

Obr. 4

Am E/G# Am

De - liv - er us. Hear our call. De -

f

Dm7 F G E7 Am D E

liv - er us. Lord of all, re - mem - ber us — here in this burn - ing sand. — De -

Am E/G# Am B Em D/G A

liv - er us. There's a land You prom - ised — us. — De -

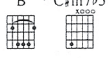
Am Am/B B E5

liv - er us to the prom - ised land.

mf

Obr. 5

B C#m7b5

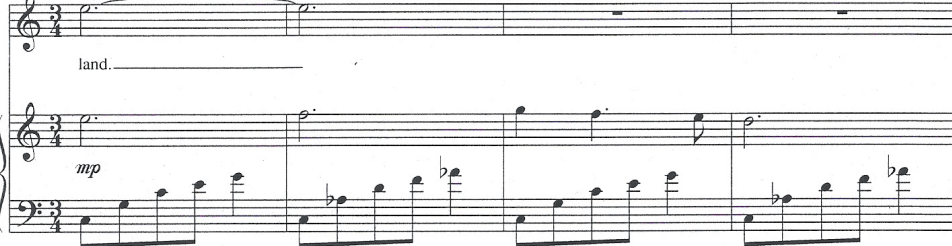

- age and _____

Obr. 6

Moderately

C Dm7b5/C C Dm7b5/C

land. _____

mp

Obr. 7

C Dm7b5/C C Dm7b5/C

Hush now, my ba - by. Be still, love, don't cry.

a tempo

C Dm7b5/C C

Sleep as you're rocked by the stream.

Obr. 8

Chord diagrams: A $\flat$ 4fr., E $\flat$ 6fr., B $\flat$ m7, C.

Lyrics: Sleep and re - mem - ber my last lull - a - by,

Obr. 9

Tempo: Moderately

Chord diagrams: E, F $\sharp$ m7 $\flat$ 5/E, E.

Lyrics: land., De - liv - er us., 3rd

Performance markings: rit., p

Poznámky

- 1 Hudba v rozvoji lidské osobnosti, Sborník katedry hudební výchovy PF III., Jaroslav Herden, Univerzita Karlova Praha, 1976, vydání I., 1976, s. 110.
- 2 Ex 14, 31. In: BIBLE Písmo svaté Starého a Nového zákona, podle ekumenického vydání z roku 1985, Biblická společnost v ČSR, Praha 1990, s. 77.

Rémusé

Článek se snaží přiblížit problematiku interpretace úvodní písně z animovaného filmu Princ Egyptský, její didaktické uplatnění v hodinách hudební výchovy s využitím mezipředměto-

vých vazeb v hodinách anglického jazyka a výtvarné výchovy. Součástí je také analytický pohled na strukturu písně a její synkretický vztah.

Klíčová slova: animovaný film, píseň, interpretace, analýza, sonátová forma, synkretický vztah, pedagogické aspekty, bible...

Key words: Animated film, song, interpretation, analysis, sonata form, syncretic relation, pedagogical aspects, bible...

Mgr. Vladimír Koupil je doktorandem katedry hudební výchovy PF UJEP. Ve své disertaci zkoumá především hudební složku animovaných filmů.

Kontakt: daviddeyl@seznam.cz